

Evropský pojistný trh a ukazatele jeho úrovně

Ing. Svatopluk Nečas

Masarykova univerzita v Brně

Ekonomicko-správní fakulta

Lipová 41a, 602 00 Brno

tel.: 549 496 214; e-mail: necas@econ.muni.cz

Struktura přednášky

- Legislativní vývoj v EU
- Směrnice vztahující se k oblasti pojišťovnictví
- Pojišťovnictví v Evropě - ukazatele
- Pojišťovnictví v nových členských zemích
- Životní pojištění v Evropě
- Porovnání českého pojistného trhu se stavem v EU

Legislativní vývoj v EU

- Jednotný pojistný trh - vytvoření kvalitativně nové základny pro aktivity evropských pojistitelů,
- právní realita pro členské státy Evropského společenství od 1. července 1994,
- proces postupného přijímání jednotlivých direktiv ES, který se odehrával v časovém horizontu více než dvaceti let,

Legislativní vývoj v EU

- vznik jednotného právního prostoru tzv. **jediné licence (single licence)**, vymezený pěti principy:
 - **první princip** (základní) – režim jediné licence,
 - **druhý princip** (přímý důsledek prvního) – zrušení systému dvojího povolování, nahrazeno oznamovací procedurou,
 - **třetí princip** – vzájemné uznání povolení vydaných dozorčími orgány zemí EU,

Legislativní vývoj v EU

- **čtvrtý princip** – téměř úplné zrušení dřívější kontroly pojistných podmínek a sazeb a její nahrazení dozorem nad solventností pojišťovny, jejími akcionáři a managementem,
- **pátý princip** – liberalizace pravidel pro investování části technických rezerv s cílem splnit další základní princip Římské smlouvy, tj. volný pohyb kapitálu.

Legislativní vývoj v EU

- **cíl legislativy Evropské unie v oblasti pojišťovnictví:** dosažení integrace, globalizace a fungování jednotného pojistného trhu v zemích EU;
- snaha o odstranění všech překážek projevujících se zejména v národním právu, které brání nebo omezují vytvoření a fungování tohoto jednotného trhu;
- sjednocení pravidel podnikání a maximální ochranu klientů pojišťoven.

Legislativní vývoj v EU

- motiv integrace: snaha pojistitelů rozšířit nabídku a prodej svých pojistných produktů do zahraničí;
- vytvoření a fungování jednotného evropského trhu služeb předpokládalo a předpokládá jistý stupeň harmonizace legislativy členských států,

Právní akty EU

System komunitární legislativy tvoří:

➤ **závazné právní akty:**

- **Smlouva o Evropských společenstvích** – primární právo, ostatní jsou prameny sekundární
- **Nařízení** (vlastní zákon ES, zavazuje vlády i jednotlivce – je bezprostředně použitelné, má přednost před národním právem)
 - vhodné k provádění společných politik Společenství (např. společný celní tarif, společná zemědělská politika, společná dopravní politika, politika hospodářské soutěže)

Právní akty EU

- **Směrnice** (rámcový zákon závazný pro každý členský stát, kterému je určen; závazný je však **pouze cíl** - tedy výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům)
- **Rozhodnutí** (právní úprava jednotlivých případů, závazné pro adresáty ve všech svých bodech, musí být zdůvodněno)

Právní akty EU

- nezávazné právní akty:
 - **Doporučení** (pomáhá při plnění úkolů ze smluv, předpokládá dobrovolné plnění ze strany členského státu)
 - **Stanoviska** (vyjádření názorů Rady ministrů či Komise ES ke skutkovým nebo právním otázkám)

Legislativní vývoj v EU

- z hlediska vnitřního jednotného trhu EU upravují oblast pojišťovnictví zejména **směrnice k životnímu a neživotnímu pojištění**;
(V případě ČR bylo nutné implementovat nejen **směrnice vertikální**, které se týkají přímo pojišťovnictví, ale také **směrnice horizontální**, které nejsou určeny přímo pro pojišťovnictví, ale významně s tímto sektorem souvisí).

Legislativní vývoj v EU

- harmonizace neznamena pouhé přenášení směrnic ES do národních legislativ;
- směrnice poskytují možnost brát v úvahu národní zvláštnosti a zachovat právní řády členských zemí – občanské právo, obchodní právo, pracovní právo;
- uplatňuje se princip tzv. **minimální harmonizace** - členské státy, aplikující tento princip, nemají možnost vytvořit liberálnější prostředí, než jaké vytvářejí směrnice.

Legislativní vývoj - zajištění

- jednotný vnitřní trh EU byl budován postupně v průběhu relativně dlouhého časového období;
- rok 1961 – EHS přijalo program pro pojišťovnictví;
- **cíl:** dosáhnout svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby nejprve v oblasti zajištění, poté dosažení svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby v oblasti životního a neživotního pojištění.
- rok 1964 - přijata směrnice č. **64/225/EEC**

Směrnice ES k pojišťovnictví

v letech 1973 – 1992 vydány tzv. **první až třetí koordinační směrnice pro životní, resp. neživotní (jiné než životní) pojištění:**

- směrnice Rady č. 73/239/EEC – 1. směrnice neživotního pojištění,
- směrnice Rady č. 88/357/EEC – 2. směrnice neživotního pojištění,
- směrnice Rady č. 92/49/EEC – 3. směrnice neživotního pojištění;

Směrnice ES k pojišťovnictví

- směrnice Rady č. 79/267/EEC – 1. směrnice životního pojištění,
- směrnice Rady č. 90/619/EEC – 2. směrnice životního pojištění,
- směrnice Rady č. 92/96/EEC – 3. směrnice životního pojištění.

Směrnice ES k pojišťovnictví

- směrnice první až třetí generace korespondují se třemi etapami harmonizace právní úpravy,
- první etapa představuje **svobodu zakládání**, druhá etapa **svobodu poskytování služeb** a třetí etapa **princip tzv. jediné licence**.

Směrnice první generace

- **svoboda zakládání subjektů (FOE)**
- snaha o vytvoření podmínek pro provozování pojišťovací činnosti a ostatních souvisejících činností v členských zemích EU
- vymezení základních pravidel činnosti v odvětví

Směrnice první generace

Předmět právní úpravy

- podmínky pro zahájení pojišťovací činnosti a pro odnětí povolení k výkonu této činnosti
- podmínky pro výkon pojišťovací činnosti
- pravidla pro agentury nebo pobočky

Směrnice první generace

Ochrana finančního zdraví pojišťoven

- ustanovení o míře solventnosti, garančním fondu a technických rezervách

Výkon dozoru

- povinnost navzájem si poskytovat potřebné informace a spolupracovat

Směrnice první generace

Nástroje dozoru

- plán krátkodobého financování,
- plán obnovy zdravé finanční situace,
- převod pojistného kmene
- odejmutí licence

Výsledek

- setrvání systému **materiálního dozoru** - ponechání práva dozorčích orgánů schvalovat všeobecné pojistné podmínky, pojišťovnami používané formuláře atd.

Směrnice první generace

Nové povinnosti:

- povinnost pojišťoven předkládat roční účetní závěrku zahrnující všechny druhy operací, jejich finanční situaci a solventnost;
- povinnost předložit obchodní plán;
- vyloučení jakýchkoliv ostatních komerčních činností, které nesouvisí s pojišťovnictvím a mohly by zapříčinit střet zájmů

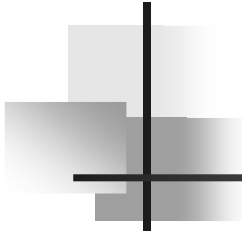
Směrnice první generace

- zákaz souběžného provozování životního a neživotního pojištění
- výjimka pro již existující pojišťovny - důsledné oddělení provozování životního a neživotního pojištění.

Směrnice první generace - resumé

- prvotní poslání - usnadnění zakládání pojišťovacích podniků s minimem administrativních překážek a zabránění diskriminace mezi jednotlivými zeměmi;
- základy ke sjednocení pravidel provozování životního a neživotního pojištění
- nepodařilo se však vytvořit reálný jednotný trh pro tehdejších 12 členských států

Směrnice druhé generace

- **svoboda poskytování služeb (FOS)**
- proces harmonizace a koordinace národních legislativ rozšířen na oblast poskytování služeb - zavedena dílčí svoboda služeb – u velkých rizik (neživotní pojištění) a u životních pojištění na základě iniciativy pojistníka (bez pohybu pojišťovny – tzv. pasivní FOS).
- možnost nabízet produkty životního i neživotního pojištění v jiném členském státě přímo bez zřízení pobočky.

Směrnice třetí generace

- završení procesu liberalizace podmínek na pojistném trhu
- směrnice třetí generace = směrnice „jediné licence“, tj. jednotné licence v rámci EU
- harmonizace pravidel týkajících se technických rezerv, finančního umístění a pravidel pro kalkulaci technických rezerv ŽP
- orgány dozoru nemohou požadovat schvalování ani předkládání pojistných podmínek či sazeb pojistného,

Směrnice třetí generace

- orgány dozoru nemohou kontrolovat formuláře či tištěné dokumenty, jež jsou určeny klientovi
- dozorový orgán si může dokumenty vyžadovat – následná kontrola.
- u povinných pojištění si je může dozor vyžádat předem – tj. před zahájením provozování činnosti
- deregulace nastala také v oblasti investiční politiky – volné umístování aktiv v rámci jednotného trhu.

Doplňkové směrnice

- z důvodu značných rozdílů mezi členskými zeměmi (např. směrnice k asistenci nebo pojištění právní ochrany, POV):
 - pojištění právní ochrany,
 - pojištění úvěru a záruky (kauce)
 - asistenční pojištění (cestovní ruch)
 - pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (POV)
 - rozšířený dozor nad pojišťovacími podniky ve skupině společností

Doplňkové směrnice

- zprostředkovatelé pojištění - vznik **Jednotného trhu pro zprostředkovatele pojištění** (1. směrnice 77/92/EEC a 2. směrnice 2002/92/EC s úkolem implementace do 15.1.2005 – některé země mají problémy)
- pojištění v rámci soupojištění

Jednotný pojišťovací trh v praxi

Studie Swiss Re 1999

- FQS: v Evropě 1,9 % pojistného v NP a 0,6 % v ŽP
- FOE: v Evropě 2,4 % pojistného u NP a 0,2 % v ŽP
- výjimky: Irsko, Lucembursko: 15 - 20 % pojistného u NP realizují přes FOS a Lucembursko více než 50 % pojistného u ŽP přes FOS (vliv nízkých daní)

Překážky jednotného trhu

- malá důvěra klientů vůči pojišťovnám, které nejsou usídleny v daném členském státě,
- neochota klientů uzavírat smlouvy na dálku
- neharmonizované daně
- neexistence harmonizované právní úprava pojistné smlouvy – CR výjimkou

Evropský pojistný trh

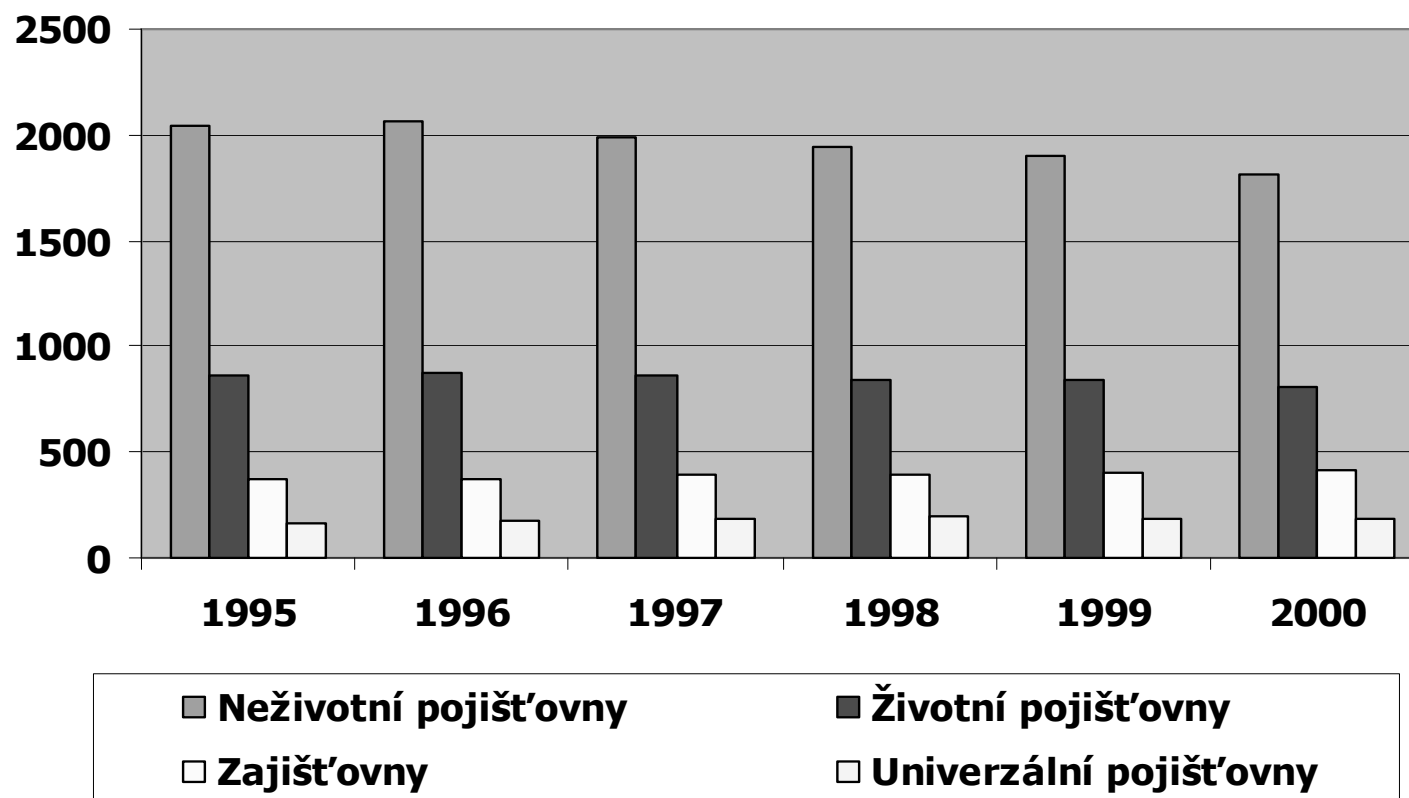
- pojistný trh v Evropě, stejně jako v ČR, prošel v uplynulých letech výraznými změnami;
- došlo k podstatnému nárůstu konkurence, vlivem postupné liberalizace trhu po přijetí klíčových direktiv ES;
- pojišťovny jsou nuceny v důsledku těchto změn zaměřovat svou strategii na zvyšování konkurenceschopnosti:
 - přehodnocením podnikatelské strategie,
 - hledáním rezerv v nákladové oblasti,
 - inovací pojistných produktů apod.

Evropský pojistný trh

- v Evropě (státy CEA) působí v současné době 5118 komerčních pojišťoven (dle údajů za rok 2002),
- počet zaměstnanců činí více než 1 mil.,
- tři státy s nejsilnějšími pojistnými trhy (Velká Británie, Německo a Francie) mají největší počty pojistitelů.

Vývoj počtu pojišťovacích společností v EU (kromě Belgie, Řecka a Irska)

Evropský pojistný trh

- počet pojistitelů ale nutně nemusí vyjadřovat sílu a úroveň národního pojistného trhu;
- pro drtivou většinu zemí je charakteristické, že pět až deset nejsilnějších pojistitelů kontroluje rozhodující většinu trhu.

Evropský pojistný trh

- pojišťovnictví jako součást ekonomického potenciálu vyspělých zemí;
- prosperita a růst pojišťovacího sektoru velmi úzce souvisí s celkovým hospodářským vývojem jednotlivých států.

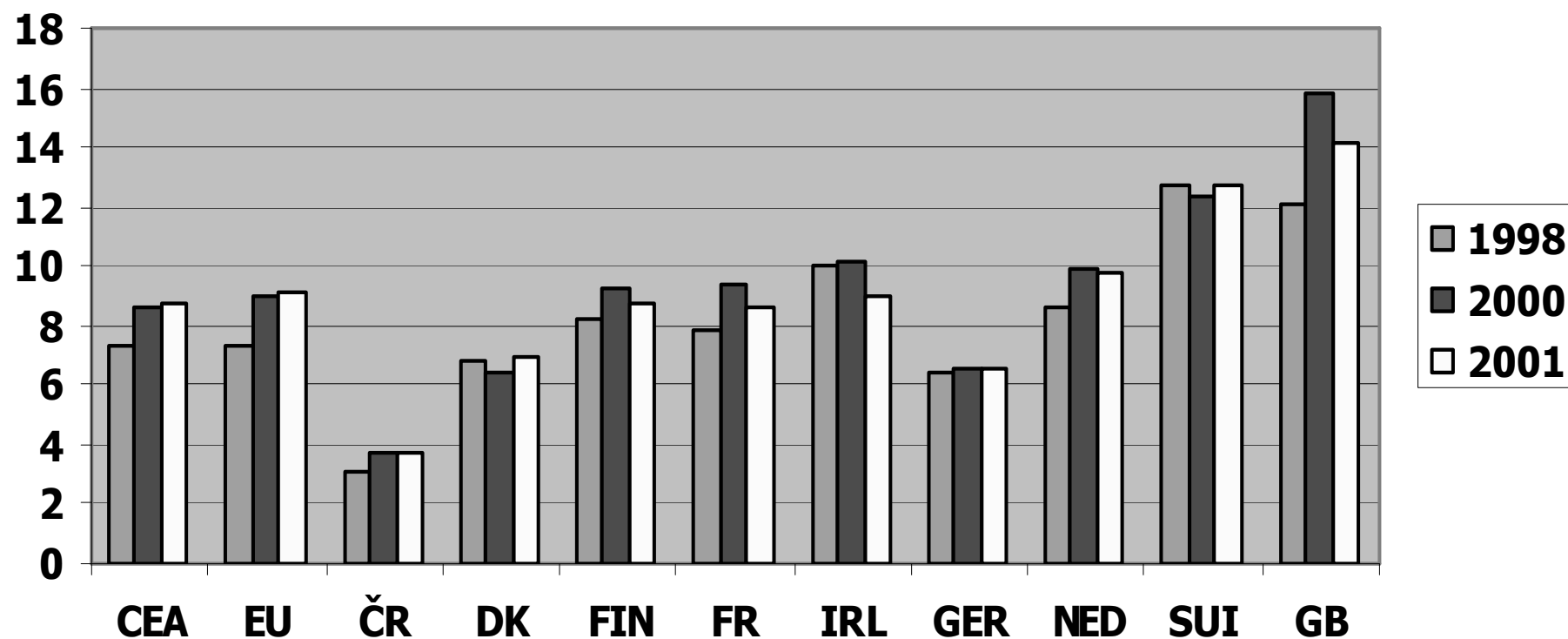
Pojištěnost v Evropě

- potenciál evropského pojistného trhu je možné dokumentovat některými ukazateli, např. podílem předepsaného pojistného na tvorbě hrubého domácího produktu (tzv. **pojištěnost**) nebo předepsaným pojistným na jednoho obyvatele apod.

Pojištění v Evropě

Země	1996	1998	2000	2001
Švýcarsko	11,2	12,7	12,4	12,7
Velká Británie	10,7	12,1	15,8	14,2
Irsko	–	10,0	10,1	9,0
Nizozemí	9,1	8,6	9,9	9,8
Finsko	–	8,2	9,3	8,8
Francie	8,9	7,9	9,4	8,6
Dánsko	–	6,8	6,4	6,9
Belgie	–	6,7	8,4	–
Německo	6,5	6,4	6,5	6,6
ČR	2,6	3,1	3,7	3,7
SR	2,4	3,1	3,1	3,2
EU celkem	–	7,3	9,0	9,1
CEA	–	7,3	8,6	8,7

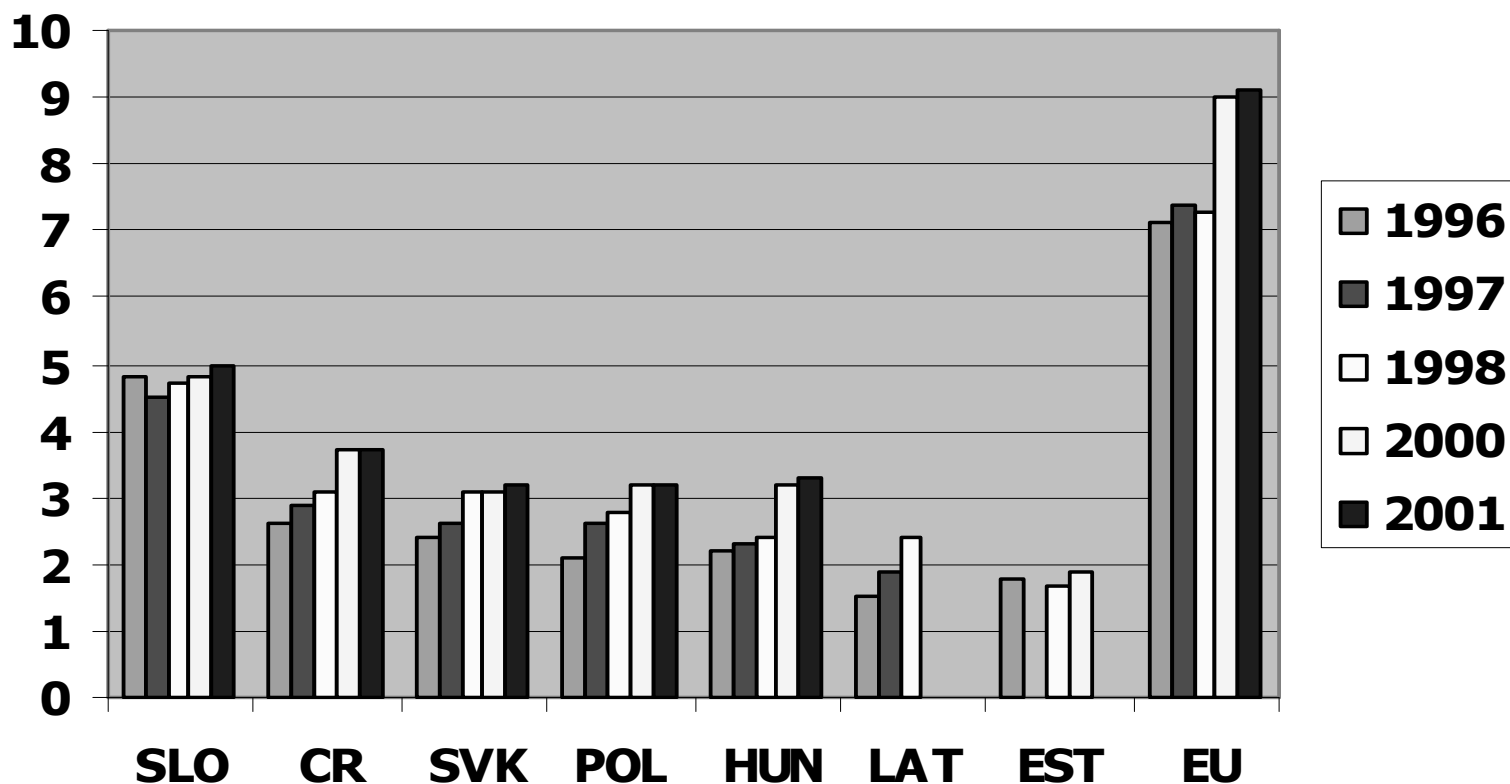
Pojištění v Evropě (v %)

Pojištěnost v kandidátských zemích EU (v %)

Země	Roky				
	1996	1997	1998	2000	2002
Slovinsko	4,8	4,5	4,7	4,8	5,1
Česká republika	2,6	2,9	3,1	3,7	3,8
Slovensko	2,4	2,6	3,1	3,1	3,3
Polsko	2,1	2,6	2,8	3,2	3,1
Maďarsko	2,2	2,3	2,4	3,2	3,0
Lotyšsko	1,5	1,9	2,4	-	2,0
Estonsko	1,8	-	1,7	1,9	2,0
Průměr v EU	7,1	7,4	7,3	9,0	8,7

Pojištěnost v kandidátských zemích EU (v %)

Český trh vs. trh EU - 2003

Země	HDP/obyv. (USD)	Počet obyv. (v mil.)	Pojištěnost (v %)	Pojistné/obyv. (EUR)	Podíl NP (v %)
Česká republika	15 130	10,2	4,0	280	62
Estonsko	11 433	1,4	2,0	102	79
Maďarsko	13 500	10,2	3,7	207	59
Lotyšsko	10 555	3,5	1,5	62	81
Litva	9 182	2,35	2,0	73	96
Polsko	10 480	38,6	3,1	176	58
Slovinsko	18 108	2,0	5,1	622	77
Slovensko	12 730	5,4	3,4	162	57
Celkem/průměr	12 640	73,7	3,4	197	61
EU 15	23 000	379	9,1	2 168	37

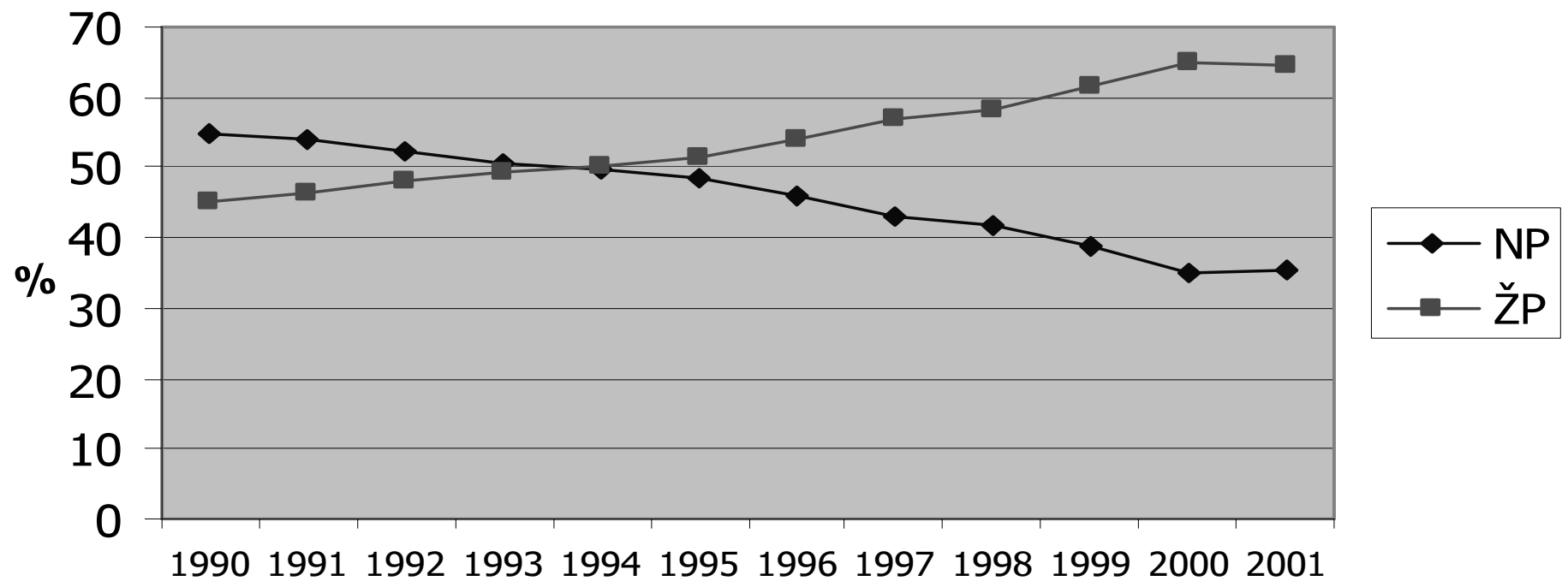
Životní pojištění v Evropě

- posilování postavení životního pojištění, v posledních letech stagnace,
- mezi jednotlivými zeměmi dost výrazné rozdíly v poměru ŽP a NP,
- vyšší podíl životního pojištění na národním trhu je určitým indikátorem jeho vyspělosti.

Životní pojištění v zemích CEA

Roky	Neživotní pojištění	Životní pojištění
1990	54,8	45,2
1991	53,8	46,2
1992	52,1	47,9
1993	50,5	49,5
1994	49,9	50,1
1995	48,6	51,4
1996	45,9	54,1
1997	43,0	57,0
1998	41,9	58,1
1999	38,6	61,4
2000	34,9	65,1
2001	35,3	64,7

Vývoj poměru ŽP a NP v zemích CEA

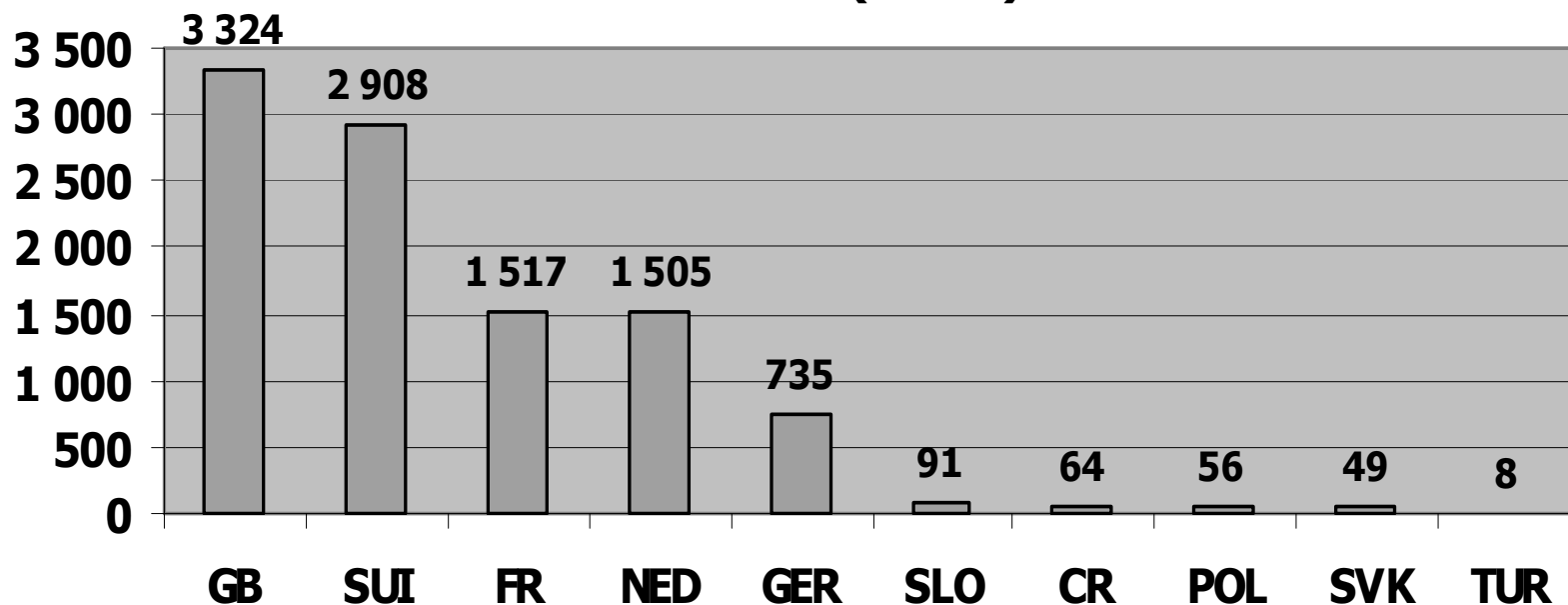

Životní pojištění v zemích CEA

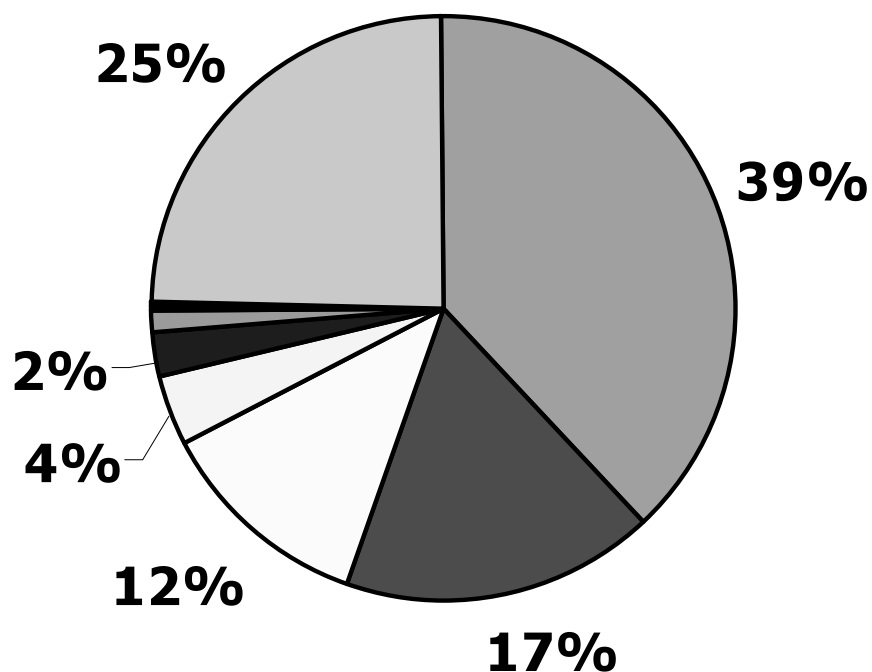
- v rámci zkoumaných států existují velké rozdíly ve významu a postavení životního pojištění na příslušném pojistném trhu a celé ekonomice,
- především je to rozdíl mezi reformními státy střední a východní Evropy a mezi státy EU,
- rozdíly jsou však i mezi členskými státy EU.

Životní pojištění v zemích CEA

Pojistné životního pojištění na 1 obyvatele
v roce 2000 (v EUR)

Životní pojištění v zemích CEA – podíl na trhu CEA v roce 2000

- Velká Británie
- Francie
- Německo
- Švýcarsko
- Švédsko
- Lucembursko
- Polsko
- Česká republika
- Turecko
- Slovinsko
- ostatní země CEA

Srovnání českého a evropského pojistného trhu

- srovnání vybraných ukazatelů pojistného trhu, popisujících jeho kvantitativní i kvalitativní stránku;
- s ohledem na kvantitativní rozměr evropského a českého trhu má význam srovnávat především ukazatele relativní, tj. poměrové.

Srovnání českého pojistného trhu a pojistného trhu EU za rok 2000

Ukazatel	EU	ČR
Počet obyvatel (v tis.)	377 617	10 261
Počet pojišťoven	4 786	41
Počet obyvatel / 1 pojišťovnu	78 900	250 268
Počet zaměstnanců v pojišťovnictví	891 043	16 112
Počet zaměstnanců / tisíc obyvatel	2,36	1,57
Předepsané pojistné (v mil. EUR)	735 799	2 011
Předepsané pojistné / obyv. (v EUR)	1 949	196
Předepsané pojistné v životním pojištění (v mil. EUR)	471 600	658
HDP (v mil. EUR)	8 467 000	54 351
Pojištěnost celkem (v %)	8,69	3,70
Pojištěnost v životním pojištění (v %)	5,57	1,21

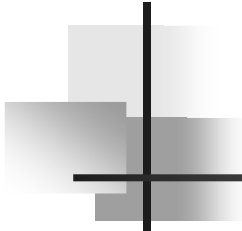
Srovnání trhů - resumé

- český pojistný trh je ve srovnání se zeměmi EU na relativně velmi nízké úrovni;
- po více než 10 letech od postupného zavádění skutečného pojistného trhu je stále české pojišťovnictví na začátku své cesty mezi evropské ekonomiky.

Srovnání trhů - resumé

- nízký podíl životního pojištění,
- nízká pojištěnost,
- vysoká koncentrace pojistného trhu.

Výhled do budoucna

- po vstupu do EU musíme počítat mj. s těmito aspekty:
 - zásady vzájemnosti ve vztazích s EU,
 - volný pohyb kapitálu, plateb i služeb,
 - působení přes hranice v celé EU (oběma směry),
 - změna velikosti relevantního trhu,
 - zavedení eura,
 - rozšíření možnosti působení zahraničních pojišťoven v ČR

Děkuji za pozornost.